

Henry Miller, entre nosaltres

"El temps dels assassins" presenta el fil que uneix la lluita de l'artista contra la putrefacció. Miller cara a cara amb Rimbaud".

No recordo res de la venguda de Miller a Mallorca (qui recorda l'estança a l'illa de John Cage, cap al 1930). Ni fotografies, ni entrevistes putrefactes que era el que llegia llavors quasi obligatòriament. El 1962 jo era en mans de la màquina brutal de l'ensenyament. I els mots de Rimbaud, instintivament, m'eren coneguts: "tot allò que ens ensenyen és fals". Fou més tard, tanmateix, que una injecció ens marcà a molts. La lectura, ben prest, dels llibres de Miller, en traduccions castellanes publicades a Sud-amèrica, havia de fitorar-nos, havia de produir entre nosaltres la conciliació de literatura i vida. L'instint ens ensayava de bell nou; sense saber-ho teníem l'ambició de Rimbaud present a l'escriptura de l'autor de "Black Spring". Era l'esclat eròtic de "Tropic of Cancer", "Tropic of Capricornio" i "Sexus", "Plexus", i "Nexus". "The Books in my Life" era un llibre codiciat, i els pocs exemplars que circulaven es deixaven entre una colla de lectors que cercàvem, febrils, molts dels títols que Miller recomanava, d'una raresa, massa vegades, massa excessiva pel "huis clos" del nostre país. Fa pocs mesos, encara, vaig comprar l'autobiografia de Benvenuto Cellini recordant les experiències de lector de Miller. La "Carta oberta a tots els surrealistes del món", dins "The Cosmological Eye", ens va inquietar. Després, a la península, es publicaren en castellà algunes obres de l'escriptor de Nova York: "The Colossus of Maroussi", traduït per Ramón Gild Novales (Seix Barral, 1969), y l'obra teatral "Just wild about Harry", traducció de Francisco Martín (Barral editores, 1970). El 1966, però ja havíem pogut llegir la versió catalana de Manuel de Pedrolo de "A Devil in Paradiss": "Un diable al paradís" (Edicions 62) fou una altra revelació d'aquest

l'escriure estableix la febre de l'eròtic i la visió: una indagació de la vida.

Un home, però, sembla que va emprendre fa uns anys la traducció de Miller al nostre idioma, davant el desinterès dels editors. Pensem que l'autor nord-americà escriu i publica des dels anys trenta. Amb pulcritud i cura extremades Jordi Arbonès ens ha donat "Primavera negra" el 1970 i "El temps dels assassins" el 1975; ambdós volums publicats per Aymà editora. La prosa catalana del primer títol ja ens va sorprendre degut a la fidelitat a l'àcida i amarga, viva i agilitíssima que caracteritza Henry Miller. Arbonès, en aquesta segona ocasió, ha traduït una de les

Josep Albertí

obres més turmentades de Miller, amb un pròleg aclaridor que ens féu prou falta als altres textos publicats en català. "El temps dels assassins", darrer vers del poema "Matí d'embriaguesa" de les "Il·luminacions" rimbaudianes, no ens duu per carreteres, ni per viatges

espiritual a través dels temps i la terra. No la discussió erudita d'uns magatzems d'obres, ni la tecnocràcia buròcrata del desxiframent i situació en llaunes de la flama del poeta, sinó la collita del color que es troba més lluny de l'espai conegut. Sabem que Rimbaud és talment això: "l'home capaç

Dibuix d'En Tomeu Cabot

transatlàntics, no ens parla de bars i llum gelada dels neons de Nova York, "El temps dels assassins" ens enfronta amb dos paral·lels dins els temps: Henry Miller y Rimbaud. Pocs vegades el grafòman que és Miller ha aprofundit tant com dins l'entrellat de perns i políctes que fou el significat vital d'Arthur Rimbaud.

En dues parts el llibre ens ofereix la llum d'un reflector potent que persegueix els moviments d'un home en un cràter terrible: la seva pròpia vida i la lluita per deixar de "viure en el passat, nodrits per pensaments morts, per creòs morts, per ciències mortes". No, Miller no ens voldrà entretenir amb una biografia més del poeta de "Le bateau ivre". Es tracta d'una defensa de la poesia. La corda secreta que uneix els homes en una recerca

d'alterar profundament el món". Estam davant el nucli de la poesia. La confecció d'una defensa de la poesia que no recomanaré amb cap to messiànic, el llibre de Miller és qüestió de treballa. Tan senzill com un bri d'herba, el dilema en què es clou la poesia de Rimbaud ençà, perllonga la cursa del destí humà.

"El temps dels assassins" cap l'ema més exacte per detallar el món profètic de Rimbaud. Ell és qui "sojorna en l'esperit i en la imaginació": l'autèntic poeta dins l'àmbit del profètic. Recolzat en la biografia de Rimbaud, Miller ens dona el contrari d'un text biogràfic. El seu és un camp d'èxtasi. Si ens fixam en la producció seva trobarem referències molt clares: els assaigs dedicats a Cendrars o Giono participen,

per exemple, de la pinzellada confidencial, però cerquen afanyosament la motivació de l'acte artístic. Es a dir, vida i poesia presideixen, com sempre en els més càlids creadors, el centre de llurs interrogacions. Ambdues coses són pregunta o no són res. De passada citem un exemple nostre. No fou aquest el destí de Gabriel Ferrater? En "Temps d'assassins" el despreci i la violació de la ment adopten carta de naturalesa i l'artista realitza periples insondables. (Van Gogh, de qui parla Miller amb precisió, Gauguin...). O un viatge interior que el duu a la desaparició física quan la lluentor de la seva actitud i de la seva obra ha pres postures radicals. Ver aquí el suïcidi de Ferrater.

Apassionament i lucidesa són els filtres que preparen el llibre que comentam. Biografia de l'esperit, jeroglífic net de les passes que Rimbaud dona, no solament pel dolor abissini o pels rumbos inacabables per tot Europa, sinó també l'altre plat de la balança; l'acceptació d'una única salvació, la llibertat. I aquesta, per ell, és la mort. Tornam sentir l'eco de Gabriel Ferrater. Miller no fa més que confirmar que ell també és d'aquesta raça d'homes, precisament amb una vivència a l'enrevés. A l'edat en què Rimbaud finalitza el cicle, ell el comença. Pocs escriptors nord-americans compregueren com ell el surrealisme; i pocs han assumit un paper com el seu contra l'establert. Per ventura Burroughs sigui un cas d'independència semblant. No serà debades que l'elecció de Rimbaud hagi servit com a catalitzador d'un tipus d'expressió del visionari. Per dins "El temps dels assassins" hi passaran "tròpics" humans lligats estretament al sentit eròtic de la seva escriptura: cos i matèria són la pedra per a investigar el desconegut. Com Lawrence, com Nietzsche, com Artaud, amb una presència gens insòlita d'Amiel, Miller és un avançat subversiu contra la moral; entre el sagrat i el profà la seva indagació pertany al cosmos d'una ascètica fonda: el laberint vital abans que la literatura. La literatura com un raig mínim d'un llun ocult. La comunicació d'aquest llum, la difícil peripècia de viure. El moviment de rotació de la terra, la seva traslació "vista" per homes que se succeïxen a través del temps, mentre els atemptats contra l'art i la vida persisteixen. Uns mots de Rimbaud definien tal cosa al principi. Uns altres tanquen el cercle esfericador. Charles Fourier va dir: "Refer l'enteniment humà i oblidar quant hem après".